

Nov škandal na Koroškem

S Koroškega ponovno prihaja vest, ki mora naravnost osupniti ne samo vsakega Slovenca, temveč tudi vsakega demokratično čutečega človeka. Koroška Krščanska kulturna zveza ne bo mogla letos prirediti svoje tradicionalne revije otroških pevskih zborov v občinski dvorani v Velikovcu, češ da je ta dvorana na razpolago le »Koroški zvestim državljanom«. Tamkajšnja občinska uprava je zavrnila prošnjo, ki jo ji je bila pravočasno dostavila Krščanska kulturna zveza za uporabo dvorane. Prošnjo so zavrnili tako velikovski socialistični župan kot njegov odbor in njegov mestni svet.

Gre za pravi pravcati kulturni škandal, ki pa se ga njegovi krivci niti ne kdovekako sramujejo, čeprav pomeni grobo teptanje najosnovnejših pravic, saj na ta način oblastniki otrokom in mladim onemogočajo kulturno delovanje in kulturno izživljanje, oziroma branijo, da bi otroci mogli javno pokazati, česa so se naučili pri svojih kulturnih prizadevanjih.

Slovinci v Italiji odločno dvigamo svoj glas proti tej novi hudi krivici, ki so jo nacionalistične in šovinistične sile na avstrijskem Koroškem prizadevale našim slovenskim bratom, kar zgovorno priča, kako šovinistični strup še vedno na široko kraljuje v tej deželi in kako so pred tem strupom žal nemočni tisti, ki bi bili prvi poklicani, da ga odpravijo. Prepoved revije slovenskih otroških zborov v Velikovcu hkrati dokazuje, da je na Koroškem še vedno veljaven sporazum med tremi strankami (socialistično, ki je v večini, ljudsko in liberalno ali svobodnjaško stranko), ki so si prilastile pravico, da same odločajo in sklepajo, koliko in kakšne pravice se lahko priznajo koroškimi Slovencem, pri čemer se kratkoma poživljajo na jasna določila 7. člena avstrijske državne pogodbe, se pravi tiste temeljne listine, na osnovi katere je Avstrija postala svobodna in neodvisna država.

Proti takemu nezaslišanemu dogodku na škodo koroških Slovencev tudi mi odločno protestiramo in našim bratom ter zlasti Krščanski kulturni zvezi izrekamo vso svojo solidarnost.

Krščanska kulturna zveza sicer ne bo mogla nastopiti s svojo revijo otroških pevskih zborov v Velikovcu, a je že sklenila, da bo to revijo priredila 15. novembra v dvorani v Borovljah. Prav bi bilo, da bi se prireditve udeležili tudi številni Slovenci iz Italije ter zlasti njihovi predstavniki, tako da bi jasno prišla do izraza tako naša dejavna solidarnost kot tudi naš odločni protest.

Evropa je močna

Pogosto imamo priložnost brati v dnevnikih ali slišati po radiu in televiziji pri-
tožbe in prava jadikovanja, kako je Evropa danes šibka in izgubljena med kolesoma Sovjetske zveze in Združenimi državami. Nekateri ji z žalostjo, drugi pa s pravo cinično naslado napovedujejo propad in zaton njene civilizacije, češ da gre za nekako neustavljivo duhovno in fizično degeneracijo. Glavni vzrok za to vidijo poleg vzpona obeh omenjenih velikih sil v razkroju določenih tradicionalnih evropskih vrednot, npr. trdne družinske povezanosti, reda v javni upravi in avtoritete v državnem življenju, pa tudi v obeh svetovnih vojnah, v katerih so se evropski narodi v medsebojnih spopadih tako izčrpali, da si ne morejo več prav opomoči. Posebno razni ideologi, politologi in zgodovinarji radi razglablajo o vzrokih, da Evropa izgublja na svoji politični in vojaški važnosti v svetu, pa tudi na svojem gospodarskem pomenu, k čemur je baje mnogo pripomogla tudi petrolejska kriza.

Toda ali je stanje Evrope v današnjem svetu res tako slabo in njen položaj tako ošibljen? Če položaj, v katerem se nahaja Evropa, dobro preučimo in premislimo, pridemo neizogibno do zaključka, da ni Evropa danes nič manj važna in močna, kot je bila kdajkoli prej. Skoro vse države srednje in zahodne Evrope uživajo veliko gospodarsko blaginjo. Socialni problemi so v glavnem rešeni. Danes se v zahodni Evropi ne more več govoriti o kakem izkoriščanju tega ali onega družbenega razreda, te ali one plasti prebivalstva. Osebna svoboda, politična enakopravnost, demokracija in gospodarska blaginja so omogočile tako mešanje družbenih plasti, da ni več važno, iz kakšnega okolja je kdo izšel, ampak samo še, kaj je in kaj zna. Evropa je še vedno vodilna na skoro vseh področjih znanosti in tehnike, posebno pa na področjih duhovnih ved in literature, zlasti pa umetnosti. Tako npr. še nikoli nismo slišali o kaki ameriški slikarski struji ali o kakem visokovrednem

ameriškem kiparstvu. Amerika se lahko pohvali le z literaturo in delno z glasbo in gledališčem.

Podobno bi lahko rekli o Sovjetski zvezi, ki iz razumljivih razlogov vsaj v gospodarskem, tehničnem in znanstvenem pogledu še bolj zaostaja za Evropo. Pomislimo samo na razliko življenjske ravni med Sovjetsko zvezo in zahodno Evropo, na razliko na področju informacij, likovne umetnosti, stanovanjskega standarda, motorizacije itd.

Če se Evropa danes neugodno počuti med obema najmočnejšima vojaškima silama sveta, temu niso vzrok niti gospodarski niti kulturni ali kaki drugi posebni vzroki, ampak samo dejstvo, da razpolagata Sovjetska zveza in Združene države z velikansko vojaško močjo, ki si je evropske države kot manjše po obsegu in prebivalstvu niti ne morejo niti nočejo privoščiti, ker se tudi dobro zavedajo, da bi peljalo to samo v njihovo pogubo. Vzrok evropskega občutka šibkosti in odrinjenosti je torej izključno vojaški, izvirajoč iz manjšega potenciala oborožitve. Kakor hitro bi prišlo na svetu do resnične razorožitve, do uničenja atomskega orožja, do pravega pomirjenja med največjima sedanjima vojaškima silama in do popuščanja njunih hegemonističnih prijemov nad drugimi narodi, bi doživela Evropa nov vzpon in zagon v vsakem pogledu in bi spet zadobila vodilno vlogo v svetu, vsaj kot celota. Pa tudi vsaka evropska država posebej bi zodobila večji pomen. Zato je v interesu vse zahodne Evrope, vseh evropskih narodov, da bi se čimbolj trudili za vzporedno, hkratno razorožitev obeh največjih sil, kar bi omogočilo tudi istočasno razorožitev evropskih držav, čemur bi moral ostali svet nujno slediti. To ni samo neka fantastična možnost, ampak možnost, ki postaja vse bolj realna, tudi zato, ker jo narekuje nujnost. Evropi je potrebno le nekaj več samozvesti in iniciative, poleg domiselnosti in politične enotnosti seveda.

Haig in Gromiko sta se sestala dvakrat

Ameriški zunanji minister Haig se je v ponedeljek v New Yorku ponovno sestel s svojim sovjetskim kolegom Gromikom. Pogovor je potekal v prostorih sovjetskega odposlanstva pri Združenih narodih. Srečanje je trajalo 5 ur, zunanja ministra pa sta se pogovarjala za zaprtimi vrati. Ob sklepu pogovora Haig ni dal nobene izjave časnikařem.

Šefa ameriške in sovjetske diplomacije sta se prvič sestala v sredo prejšnjega tedna in razpravljala o vprašanjih, ki se tičejo predvsem zagotovitve miru na svetu. Ob sklepu tedanjega pogovora sta napovedala, da se bodo 30. novembra pričela pogajanja o omejitvi jedrskega orožja v Evropi. Zdi se, da sta Haig in Gromiko v ponedeljek proučila še nekatera vprašanja.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 4. oktobra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojnu; 10.30 Nediški zvon; 11.00 Mladinski oder: Otroci umetnosti; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Na goriške mvalu — Sport in glasba ter prenosi z naših kulturnih prireditve; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 5. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Gospodarska problematika pri nas in v svetu; 9.30 Nenavadno kramljanje o navadnih stvareh; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Kulturni dogodki; 13.00 Poročila; 13.20 Letošnja revija »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veleumni plemič Don Kihot iz Manče«; 15.00 V svetu šport in glasba; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Trio Pahor v našem študiju; 18.40 Priljubljeni motivi; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 6. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Domači obrabi; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Kulturno pismo; — Beleška; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Javni nastopi gojencev šole Glasbene matice; 14.55 Naš jezik; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Bolgarski mešani zbor »Sređež« iz Sofije; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 7. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 9.30 Naš otrok; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Pod Matajurjan, posebnosti in omika Nadiških dolin — Beleška; 13.00 Poročila; 13.20 Dekliški zbor »Slovenski šopek« iz Mačkolj; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; S knjižne police; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veleumni plemič Don Kihot iz Manče«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba — Mladi izvajalci: pianistka Xenya Brass — Letošnja revija »Primorska poje«; 18.00 Slovenska literatura v Italiji; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 8. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Živozeleno; 8.30 Psihološki utrinki; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Od Milj do Devina — Beleška; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek; 14.55 Naš jezik; 15.00 Jugoslovanski izvajalci; 16.00 Slovenska duhovščina pod fašizmom; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja; 18.40 Sodobne slovenske novele; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 9. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 12 let strategije napetosti v Italiji; 9.30 Svet se vrti počasi; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi; 12.00 Na goriškem valu; — Beleška; 13.00 Poročila; 13.20 Četrtekova srečanja; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotichek: Kje je napaka?; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veleumni plemič Don Kihot iz Manče«; 15.00 Odtrgana kulisa; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Slovenski komorni orkester iz Ljubljane; 18.00 Kulturni dogodki; 18.40 Zasebna slovensčina v 17. stoletju; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 10. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Tudi starost je lahko lepa; 9.30 Jaz ženska, mati, gospodinja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Izbrani listi — Beleška; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Mladi pisci; 14.55 Naš jezik; 15.00 Začnimo s črko »A«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 18.00 Mali oder: »S kakšno pravico ti rečem dober dan?«; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Thatcherjeva na Bližnjem vzhodu

Britanska ministrska predsednika Margaret Thatcher je zaključila svoj obisk na Bližnjem vzhodu in je zapustila Kuwait, od koder je odpotovala v avstralsko mesto Melbourne, kjer se je v sredo pričela konferenca ministrskih predsednikov držav članic britanske skupnosti narodov, to je Commonwealtha.

Konferenco ministrskih predsednikov Commonwealtha je ostro kritiziral voditelj avstralske laburistične stranke, ki je v opoziciji. Ta je dejal, da konferenca nika-

kor ni važna niti za svet niti za mednarodno vlogo, ki jo ima Avstralija. Spotikal se je zlasti nad dejstvom, da bodo za konferenco potrošili najmanj 20 milijonov dolarjev, kar je po njegovem velika potrata glede na črtanje postavk za razne socialne dejavnosti in glede na nove davke, ki jih predvideva zadnji proračun avstralske vlade. Konferenco v Melbourne vodi avstralski ministrski predsednik Malcolm Fraser, na otvoritvi pa je bila prisotna tudi britanska kraljica Elizabeta.

Zakaj v Sloveniji ni mogoče najti ostankov iz prvih stoletij naselitve

S tem pojmovanjem o naših prednikih seveda ni čudno, če ni mogoče najti o njih nobenih sledov iz prvih stoletij naselitve. Slovenski arheologi trdijo, da ni mogoče najti arheoloških ostankov o Slovencih iz prvih dveh stoletij po naselitvi, torej iz sredine šestega do sredine osmega stoletja. Najdejo sicer marsikaj, a ker gre vedno za dobro orožje, za lepo izdelane predmete, ki

so jih položili mrtvim v grob, skratka, za dokaze precej visoke kulture, jih seveda ne morejo pripisati »gozdnim prebivalcem« Slovincem in tako

V nekem slovenskem koledarju, ki ga izdaja jo na Koroškem (tu ni mišljen Mohorjev koledar) je izšel pred par leti članek, ki je govoril o tem, kako je nekdo prestavil Slovence in njihovo zgodovino Kataloncem. Pri tem je trdil, da so bili Slovenci oziroma »stari Slovani« pri naselitvi na slovenskih tleh še »gozdni prebivalci«. To lahko pomeni samo ljudi, ki prebivajo v gozdovih. Torej divjake. Za gozdne prebivalce veljajo le

dalje na 6. strani ■

PREDAVANJE O KOROŠKI

Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, ki se strokovno ukvarja z manjšinsko problematiko, je pred dnevi — po poletnem premoru — obnovil predavateljsko sezono, ki je namenjena strokovnemu razpravljanju o perečih narodnostnih vprašanjih. Prvi je predaval ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu dr. Reginald Vospersnik, ki je prikazal položaj dvojezičnega šolstva na Koroškem in pouka na zvezni gimnaziji. Udeležba je bila zelo številna, v diskusiji pa so se oglašili tudi člani slovenske vlade, univerze in Akademije znanosti in umetnosti.

SMRT BIVŠEGA PREDSEDNIKA

V New Yorku je zaradi možganske kapi umrl bivši venezuelanski predsednik Romolo Betancourt. Bil mu je 73 let. Betancourt je prispel v Združene države pred nekaj dnevi, da bi se sestal z založnikom, ki je pripravljaval izdajo njegovih spominov. Pokojni državnik ima izredne zasluge za ureditev demokracije v Venezueli. V politično življenje se je vpletel že v mladosti, ko se je boril proti diktatorju Marcosu Perezu Jimenezu. Leta 1935 se je vrnil v domovino iz izgnanstva v Kostariki in po diktatorjevi smrti ustanovil stranko ACCION DEMOCRATICA.

POHOD MIRU

Kakih 50 tisoč ljudi se je v nedeljo udeležilo pohoda miru od Perugie do Assisija. Sprevod, ki je bil dolg 10 kilometrov, je priredil odbor za mir iz Umbrije, v katerem so bili posebno aktivni radikalci, zastopnik gibanja proti nasilju in komunisti. Odposlanstvo komunistične partije je vodil Giancarlo Pajetta, delegacijo radikalne strane Marco Panella, odposlanstvo proletarske demokracije pa Lucio Magri. V sprevodu so bili tudi nekateri socialistični poslanci ter krščanski demokrat Granelli. Podporo tej mednarodni manifestaciji za mir so med drugimi sporočili predsednik Socialistične internacionale Willy Brandt, člani mednarodnega Russellovega sodišča, bivši švedski ministrski predsednik Olof Palme in drugi. Sovjetski predsednik Leonid Brežnjev je na udeležence naslovil poslanico, v kateri ponovno predlaga, da bi se zmanjšalo število raket s srednjim doletom, ki so nameščene v zahodnem delu Sovjetske zveze, če bi se Atlantska zveza odpovedala svojim evropskim raketam.

V spomin umrlih papežev

V cerkvi Svetega Petra v Rimu so v nedeljo darovali mašo za rajna papeža Pavla šestega in Janeza prvega, ki sta umrla pred tremi leti v majhni časovni razdalji. Obred je vodil kardinal dekan Confalonieri, ki je zastopal papeža Janeza Pavla II.; ta je še vedno na okrevanju v Castelgandolfu. Maši je prisostvoval celotni diplomatski zbor, akreditiran pri svetem sedežu. Vernikov je bilo nad 8000.

Skoraj istočasno pa je papež Wojtyła v že omenjeni letni rezidenci maševal ob sklepu prvega mednarodnega srečanja katoliških gibanj. Pobudo za srečanje sta dali italijansko gibanje »Comunione e liberazione« ter poljska sorodna organizacija »Luč in življenje«. V priložnostnem nagovoru je papež poudaril, da je tudi Cerkev sama neke vrste gibanje, gibanje v smeri Kristusa, vesti, bratstva in celotne človeške skupnosti.

Slovenščina V javnosti

Jezikovne napake v javnik občilih ni so danes nobena redkost. Nedavno je neki zdravnik na tv označeval roke kot »zgornje okončine«, noge pa kot »spodnje okončine«; in če namesto oznake reke Laba slišite na ljubljanski televiziji po nemško »Elba«, je to še nedolžno v primeri z birokratskim stavkom: Dne 10. oktobra prejeta prošnja za uvedbo postopka v svrhu izdaje dovoljenja za vožnjo motornega vozila po javnih cestah... Namesto preproste: Prošnja za vozniško dovoljenje, prejeta 10. oktobra...

Obstajajo pa tudi ustanove, ki v svojih objavah še posebej skrbijo za jasnost jezika. Med temi je tudi poštna uprava v Sloveniji. Že nalepke za pisma imajo lepe slovenske oznake, napisane z velikimi črkami, obenem z mednarodno oznako, a v manjši pisavi: npr. LETALSKO - Par avion ali NUJNO - Expres. V telefonskem imeniku pa so navedeni kraji na italijanski strani, s katerimi je uveden avtomatični telefonski promet, z dvojezičnimi oznakami, ki so presenetljivo natančne, npr. Tarcento - Čenta (Tarčent), Lusevera - Bardo, Mossa - Moša itd. Za S. Lorenzo di Mossa je sicer v ital. druga oznaka: S. Lorenzo Isontino in v slovenščini Laški Slovrenc (ne: Slovrenc pri Moši). Vendar je takšen primer osamljen.

Nedvomno pripomore takšna doslednost k manjšim pomotam v iskanju krajev in v poslovanju. Treba je le nekaj skrb, pa poteka telefonsko poslovanje bolj gladko, brez nepotrebnih nejasnosti in s tem zamud, poleg tega, da je jasen in lep jezik tudi znak kulturne ravni.

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE

Slab jezik v javnosti, zameševanje dvojezičnega in množine, malomarno opuščanje drugega sklona pri zanikanju ter številne nove skovanke in komaj razumljive sestavljenke so privedla do tega, da je slovenski jezik v javni rabi postal vedno manj razumljiv in jasen za široke sloje ljudi. Zaradi tega so v Sloveniji ustanovili posebno jezikovno razsodišče, ki sprejema opozorila na dobre in na slabe primere rabe jezika v javnosti. Nato objavi v tisku ali grajo ali pohvalo. To razsodišče ima naslov:

Jezikovno razsodišče pri RK SZDL
Slovenije Komenskega 7

61000 Ljubljana, Slovenija (Jugoslavija)

Razsodišče vabi vse, ki jim ni vseeno, kako Slovenci govorimo in pišemo, naj predloge in pobude za boljše jezikovno izražanje pošiljajo na ta naslov.

TRETJA POT

Ljudje našega časa smo nekako otopeli za nekatere ali morda tudi za vse plati stvarnosti. Ta otopelost spada morda k človekovi nagonski samoobrambi, saj se edino z otopelostjo še lahko brani pred dejstvi, spričo katerih bi se moralo vse upreti v njem in bi lahko izgubil duševno ravnovesje. Eno takih dejstev je zmagoviti pohod totalitarnih ideologij v svetu, kar je porog razumu in človečnosti. Drugo pa današnje oboroževanje, zlasti seveda atomsko oboroževanje.

Zadnja leta se je tekma med obema največjima vojaškima silama sveta naravnost razdivjala. Neprestano moramo brati in poslušati številke in podatke o novih vrstah orožja, o njegovi novi »zmogljivosti« v pogledu rušenja in ubijanja, o novem orožju nasprotnika, kateremu je treba takoj odgovoriti z lastnim novim orožjem, nove medsebojne obtožbe o naklepih in načrtih za pripravljanje napada, in za svetovno hegemonijo. Priznamo, da dolgo časa nismo čisto resno jemali vseh teh medsebojnih obdolžitev in obtoževanj ter groženj z atomskim orožjem, ker se nam je, kot sploh veliki večini ljudi, zdelo — bogve zakaj — da spada to k politični retoriki in k slogu mednarodnih odnosov. Toda potem smo se začeli spraševati: »Kaj pa, če ti gospodje, Brežnjev, Gromiko, Reagan in Haig (in že prej njuni predniki) mislijo resno z vsemi temi atomskimi zalogami, raketami, podmornicami, tanki in bombniki? Kaj, če nam morda res ne pripravljajo atomske vojne?«

In po določenem preučevanju in premišljevanju smo — kot skoro vsi drugi — prišli do spoznanja, da se res ne šali, niti ne govorijo kar tja vendan, ampak da mislijo čisto resno. Medtem ko hodimo mi, kot ogromna večina ljudi na svetu, v službo, se trudimo za vsakdanji kruh, rodimo otroke, tekamo z njimi k pediatrom, dokler so majhni, in jih potem vzgajamo, kakor vemo in znamo, da bi napravili iz njih poštene in delavne ljudi, ter jih z obilnimi stroški pošiljamo v šolo, da bi jih primerno izobrazili in pripravili za življenje, nam ti go spodje v Moskvi in Washingtonu pripravljajo tisti velikanski atomski »bum«, ki naj bi lepega dne napravil vsemu konec, razen njim samim morda, kajti zase in za svoje bližnje so že zgradili zaklonišča pod zemljo, ki so varna tudi pred atomskimi bombami, ali pa se bodo v hipu nevarnosti spravili na kake umetne satelite in od tam opazovali učinke svoje »politike«.

Pri vsem tem se mora začeti tudi najbolj lahkovoren in preprost človek spraševati, zakaj vse to. Zakaj tem gospodom pravzaprav gre? Za dobro človeštva gotovo ne, potem bi se nekoliko bolj pobrigali, da bi odpravljali lakoto, nalezljive bolezni, revščino in nevednost, od katerih trpijo milijarde ljudi na svetu. Tu pa tam že vržejo kaj v ta namen, toda za resnično pomoč lačnim in ubogim se trudijo predvsem Cerkve in druge dobrodelne ustanove. Za več svobode, za odpravo tiranij in za boljši socialni red na svetu? Toda vse tiranije, leve in desne, se držijo po vsem svetu pokoncu ravno zaradi tega, ker se opirajo na eno ali na drugo veliko silo, in pri tem so zadeve že tako zmešane, da lahko vidimo, kako Združene države podpirajo

takoimenovane levičarske diktature, Sovjetska zveza pa desničarske, če je sploh še mogoče razlikovati med enimi in drugimi. Vse razlike obstajajo samo še v frazah. Uniforme, sodišča, ječe in morišča so si povsod enaka, pa tudi fraze. Važno je samo, pod zaščito katere od obeh velikih sil se taka tiranija postavi.

Niti zemljepisni položaj zdaj že ne igra več velike vloge. Tako ima Sovjetska zveza zdaj svoje zaščitence na ameriški celini (in na otokih naravnost pred obalo Združenih držav), Združene države pa svoje razvrščene okrog samih mej Sovjetske zveze, pri čemer jih že presneto malo briga, če ti po okrutnosti svojega sistema še presegajo sovjetski totalitarni sistem. Imamo turoben vtis, da so ameriški predsedniki zadnje dobe v svoji veliki vnemi, da bi dohitevali sovjetski totalitarni sistem. Imamo turoben vsaj ogorčili svet proti njej zaradi njenega hitrega oboroževanja, sploh pozabili, za kaj pravzaprav gre. Nikoli več ne slišimo iz ust predsednika Reagana, kot nismo slišali tega niti iz ust katerega njegovih neposrednih prednikov, obsodbe tiranskih metod, krivičnega zapiranja in pobijanja nasprotnikov. Tudi njim je važno samo še, če je tiran »naš« ali »njihov«.

Po vsem tem ni čudno, če se začenjajo trezni in demokratični ljudje v svetu ozirati za možnostjo kake tretje poti. To ne more biti zgolj nevtralnost med Vzhodom in Zahodom, kajti nevtralnost pomeni moralno neprizadetost za tisto, kar se dogaja. To tudi ne more biti takoimenovana neuvrščенost, ki je nujno izpostavljena nihanju med obema velikima silama z barantanjem za svoje simpatije, po vzgledu Kube, Gedafija in še koga, če ni samo občutek nemoči in strahu pred obema kolosoma svetovne politike, kot npr. pri vsej množici afriških držav. Ta tretja pot oziroma bolje rečeno tretja možnost v sedanjem svetu je lahko samo samostojna pot, premišljena odpoved politiki nasilja in oboroževanja, tako konvencionalnega kot atomskega razen za nujno obrambo in za potrebe policijskih sil doma. Ta tretja pot je pogumno ter odločno vztrajanje pri politiki demokracije, mednarodne pomoči potrebnim, ki stradajo in se pogrezajo v vedno hujšo stisko in nevednost, in podpiranja vseh, ki trpijo od tiranij, ki so preganjani in morajo bežati. Ta tretja pot je pot zmagovanja razuma nad nesmisлом, poguma nad strahom, ljubezni do bližnjega nad sovraštvom, ne samo v zasebnem, ampak tudi v javnem, tudi v mednarodnem življenju. Čim več držav se bo odtrgalo od obeh blokov in začelo lastno neodvisno življenje po etičnih načelih, ki morajo veljati tudi za javno in mednarodno življenje, tem prej se bomo znebili more strahu pred atomsko oborožitvijo in prisilili obe veliki sili, da bosta začeli tudi oni upoštevati etična načela in da se bosta odpovedali svojim poskusom hegemonije nad svetom.

Seveda nujnost tretje poti ne velja samo za države. Veljati mora tudi za skupine, stranke, gibanja, pa tudi za posameznike. Vsi bi morali iskati in si prizadevati, kako izvit svet iz trdega, smrtonosnega prijemala obeh velikih atomskih sil.

ZASEDANJE O LESNIH PRISTANIŠČIH

Na tržaškem velesejmu je bilo pomembno mednarodno zasedanje o lesnih pristaniščih. Navzoči so bili predstavniki večjege števila držav, med njimi poleg Italije zlasti Jugoslavije, Avstrije, Velike Britanije, Poljske, Bolgarije in Sovjetske zveze.

Temeljno predavanje je imel glavni ravnatelj londonskega lesnega pristanišča Tlbury Lovell. Obrazložil je moderno tehniko prevažanja lesa z ladjami ter prekladanja in skladiščenja lesa v pristaniščih. Po predavanju se je razvila dolga strokovna razprava.

Nato so bili na vrsti posegi odposlancev drugih pristanišč, zlasti Trsta in Kopr. Iz tržaškega poročila je bilo razvidno, da je lesno skladišče v Trstu dobilo pravi položaj proste luke že leta 1921. Lesno skladišče je tako postalo prvi specializirani terminal v našem pristanišču. Skladišče ima površino 150 tisoč kvadratnih metrov, od tega 100 tisoč pokritih. Po svojem ustroju je namenjeno manipuliranju z bolj-šim lesom, ki služi lesni industriji. Dopolnilne storitve nudita še stara in nova prosta luka.

Do obdobja 1975-1976 je v tržaškem pristanišču prevladovalo na tem področju

25-LETNICA SSK V TRSTU

V soboto, 10. oktobra, bo ob 20. uri proslava 25-letnice Slovenskega kulturnega kluba. Proslava bo v Peterlinovi dvorani, ul. Donizetti 3 v Trstu. Spored:

Peovski nastop Tržaškega mešanega zborra pod vodstvom Tomaža Simčiča;

Literarni prispevki nekdanjih in sedanjih »klubovcev« (izbor in predstavitev Zora Tavčar);

Glasbeni nastop Davida Kreblja in Roberta Sturmana s kitaro in banjom;

Govor predsednice kluba Silvije Callin in pozdravi bivših »klubovcev«.

vkrcavanje lesa iz zaledja za prekomorske dežele. Tedaj pa je prišlo do preobrata ter zdaj prevladuje izkrcavanje lesa iz prekomorskih dežel na tržaško zaledje.

Lani je bilo v Trstu vkrcanega 20.199 ton lesa, izkrcanega 158.893 ton.

»Levstikovi dnevi« v Trstu

Na pobudo Narodne in študijske knjižnice v Trstu so te dni bili v Kulturnem domu v Trstu »Levstikovi dnevi« ob 150-letnici rojstva pisatelja, pesnika, dramatika, literarnega kritika in politika. Preda-

PRVI VEČER DSI V TRSTU

V ponedeljek, 5. oktobra, se začne nova sezona Društva slovenskih izobražencev v Trstu. Za prvi večer je bil izbran

RAZGOVOR O »DRAGI '81«

ter o prvih rezultatih ankete, ki je bila izvedena med udeleženci letošnjih študijskih dni.

Program bo potekal na sedežu društva v Donizettijevi ulici št. 3. Pričetek ob 20. uri.

vanja so bila v Mali dvorani Kulturnega doma. Prvi je predaval prof. Boris Pater-nu o pesniškem delu »Frana Levstika«. Naslednji dan je govoril o »Martinu Krpanu« prof. Silvo Fatur. Dr. Bratko Kreft je predaval o Franu Levstiku s posebnim poudarkom na njegovem gledališkem opusu. Dr. Matjaž Kmecl je predaval o Franu Levstiku kot literarnem kritiku in politiku. V ponedeljek so v Kulturnem domu v Trstu odprli razstavo risb z natečaja na tematiko Martina Krpana učencev in dijakov na šolah s slovenskim učnim jezikom v Gorici in v Trstu. Razstava bo odprta do 15. oktobra.

—o—

POMOČ INDUSTRIJSKIM OBRATOM

25 industrijskih obratov v Furlaniji-Juljski krajini bo deležnih posebnih dežel-nih podpor v skladu z zakonom o pomoči proizvajalnemu sektorju na potresnem področju. Skupna vsota, ki jo je odobril deželni odbor na predlog odbornika za industrijo De Carlija, znaša nad dve in pol milijarde lir. Podpore se nanašajo na obresti za posojila, ki so jih bila najela omenjena podjetja za moderniziranje svojega obratovanja. Omenjeni deželni zakon je operativen od leta 1978, predvideva pa podpore ne le za industrijo, marveč tudi za trgovino.

ZVIŠANJE POŠTNIN

V Italiji so v četrtek, 1. oktobra, postale veljavne nove poštnine. Znamka za navadno pismo, namenjeno v razne kraje države in v države Evropske gospodarske skupnosti, stane 300 namesto dosedanjih 200 lir. Za priporočeno pismo je treba plačati 900 in ne 600 lir kot zdaj. Za nujna pisma pa je treba plačati 1000 lir, do zdaj se je plačalo 700 lir. To je že tretje zvišanje poštne tarife v letu 1981. Tarife so v primerjavi z lanskim letom skoraj podvojene.

—o—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU

REPERTOAR ZA SEZONO 1981-82

V ABONMAJU

Ferdo Kozak — PUNČKA, drama
Eduardo De Filippo — DOLGONOGE LAZI, komedija
Federico Garcia Lorca — KRVAVA SVATBA, drama
Nikolaj V. Gogolj — ŽENITEV, komedija
Moliere — DON JUAN, komedija, gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice
Tone Partljič — NA SVIDENJE NAD ZVEZDAMI, satirična komedija, gostovanje Mestnega gledališča ljubljanskega
Wasserman-Leigh — CLOVEK IZ MANČE, glasbena komedija, gostovanje Komedije iz Zagreba

IZVEN ABONMAJA

Matjaž Kmecl — INTERVJU, igra
Victor Lanoux — ODPIRAČ, groteska
Pavel Golja — JURČEK, mladinska igra

PROGRAM ZA SOLE

Fran Levstik — MINISTER GREGOR PA NIČ
Ace Mermolja — 40-LETNICA USTRELITVE PINKA TOMAŽICA

VRSTA ABONMAJEV V TRSTU

Red A (premierski)
Red B (prva sobota po premieri)
Red C (prva nedelja po premieri)
Red D (mladinski v sredo)
Red E (mladinski v četrtek)
Red F (druga sobota po premieri)
Red G (popoldan na dan praznika)
Red H (mladinski)
Red I (mladinski)
Red J (mladinski)

CENE ABONMAJEV ZA SEDEM PREDSTAV

	premiera	ponovitve
Parter	32.000 lir	23.000 lir
Balkon	13.500 lir	13.500 lir

Slovensko stalno gledališče razpisuje (razen za premiere v Trstu) tudi družinski abonma, ki omogoča družinam skupni obisk z osnovnim abonmajem, h kateremu vsak nadaljnji družinski član doplača 13.500 lir. Mladinski abonma velja za vse sedeže in stane prav tako 13.500 lir. Po

Odprli so predor pod Učko

V nedeljo, 27. t. m., so slovesno odprli za promet predor pod Učko. Gre za pomembno realizacijo, ki bo temeljito pripomogla k nadaljnjemu razvoju Istre. Z gradnjo predora so pričeli leta 1976. Zadnji skalni prekat so predrli že leta 1978, nakar so se pričela zahtevna dopolnilna dela z dograditvijo 19 kilometrov dovoznih cest. Predor pod Učko meri 5 tisoč 62 metrov in je med najdaljšimi predori

Prometna propustnost predora dovoljuje prehod 1.800 vozil na uro. Avtomobili lahko vozijo s hitrostjo 80 km na uro. Predor je opremljen z najsodobnejšimi varnostnimi napravami. V kontrolni zgradbi bodo lahko sledili prometu preko televizijskih zaslonov, saj so postavili 32

televizijskih kamer, od katerih krije vsaka 250 metrov predora. Cestnina za osebe avtomobile znaša 50 dinarjev.

Nova sodobna cestna povezava je skrajšala sedanjo razdaljo 30-tih kilometrov med Pazinom in Reko na 53 km. Omogočila je razbremenitev prometa na vzhodni obali Istre in približala celotno vzhodno obalo Istre Reki. Cestna razdalja med Buzetom in Reko se je zmanjšala na 40 kilometrov. Stroški za gradnjo nove cestne povezave so znašali okrog 60 milijard lir, od katerih je šla polovica za gradnjo predora. V soboto so v Pazinu odprli novi dom kulture. Obe slovesnosti sta bili v zvezi z obletnico zgodovinske odločitve o priključitvi Istre Jugoslaviji.

Poravnajte naročnino!

isti ceni nudimo abonma tudi invalidom. Abonmaja red F in red G staneta 18.000 lir.

Dosedanji abonenti lahko obnovijo abonma tudi telefonsko do 28. septembra.

Obračun prosvetnega društva Štandrež

V četrtek, 24. septembra je bil v dvorani »Anton Gregorčič« v Štandrežu občni zbor prosvetnega društva »Štandrež«. Udeležilo se ga je veliko število članov, prisotni so bili tudi zastopniki drugih društev in organizacij, med temi predsednik ZSKP dr. Humar, predsednik ZCPZ Mirko Spačapan, predstavniki društev »Mirko Filej« iz Gorice, »O. Župančič« iz Štandreža, »Hrast« iz Doberdoba, predsednik rajonskega sveta iz Štandreža. O delovanju društva je podala poročilo tajnica društva Silvana Žnidarčič; zaradi podrobnosti podatkov in objektivnega obveščanja se nam zdi primerno, da objavimo poročilo v celoti.

»1. novembra smo se že prejšnja leta spomnili štandreških vojnih žrtev in položili venec ob spominski plošči na pročelju prosvetnega doma »Anton Gregorčič«. Ob tej priliki je štandreški mladinski pevski zbor, ki ga vodi Elvira Chiabai, zapel nekaj pesmi. Venec smo položili tudi na štandreško pokopališče. Naši člani so v imenu Z.S.K.P. položili venec tudi na grobnice v Gonarsu.

Zahvalna nedelja je bila 9. novembra. Po sveti maši se je vršila na trgu pred cerkvijo blagoslovitev kmečkih strojev in pridelkov. Letošnja zahvalnica je bila še slovesnejša kot običajno, saj je sovpadala s pastoralno vizitacijo goriškega nadškofa, ki se je tudi udeležil zahvalne proslave. Na trgu je zapel štandreški mladinski pevski zbor.

Sv. Martina smo se v družabni obliki spomnili 15.11. Naslednjega dne nas je obiskal Vinko Zaletel iz Koroške in v lepih slikah prikazal južnoameriški državi Argentini in Čile.

Vsakoletna revija pevskih zborov Cecilijanka se je vršila v Katoliškem domu v Gorici 22. in 23. novembra. Naš mešani pevski zbor je pod vodstvom Mirka Spačapana nastopil v nedeljo 23.

Po nastopu smo imeli zakusko v gostilni pri Tildi na Oslavju.

V decembru je bilo najprej za najmlajše Miklavževanje.

8. decembra je naš mladinski pevski zbor sodeloval na reviji mladinskih pevskih zborov Mala Cecilijanka v Gorici.

V nedeljo 14. decembra je v dvorani »Anton Gregorčič« nastopila dramska skupina prosvetnega društva »F. B. Sedej« iz Števerjana z Jalnovo dramo Srenja.

Vsakoletne skupne božičnice v goriški stolnici so se udeležili tudi pevci in pevke našega mladinskega in mešanega zbora.

Na zadnji dan v letu smo se zbrali na družabnem večeru.

Premiera nove igre je letos bila že 4. januarja. Naš dramski odsek se je letos predstavil s kriminalko znane angleške pisateljice Agathe Christie Deset zamorčkov. Delo je režiral Emil Aberšek. Nastopili so: Rudi Šuligoj, Božidar Tabaj, Oskar Pavletič, Jordan Mučič, Damjan Paulin, Marjan Breščak, Marko Brajnik, Vanda Srebotnjak, Majda Paulin in Silvana Žnidarčič. Sceno je izdelal Lucijan Pavio. Šepetala je Marinka Leban.

Igra, ki je lepo uspela, predstavlja za našo skupino novost, saj smo se prvič lotili kriminalke.

Deset zamorčkov je naše društvo ponovilo v Štandrežu (11.1.), v Doberdobi (18.1.), v Pevmi (29.1.), - Gorici (1.2.), v Grgarju (15.2.), v Ricmanjih (22.3.), v Števerjanu (4.4.), v Desklah (5.4.), in v Dornberku (26.4.).

V tej sezoni je naš dramski odsek nastopal še s Čehovo veseloigro Jubilej in sicer v Gorici, na pustni prireditvi prvega marca in v Rupci na Prazniku frtalje 1. maja.

Z igro »Strogo zaupno« ki smo jo imeli na programu v prejšnji sezoni, smo se prijavili na natečaj »Mladi oder«, ki ga razpisujeta Z.S.K.P. iz Gorice in Slovenska Prosveta iz Trsta. Naša skupina je prejela priznanje in plaketo.

Nagrajevanje se je vršilo v Trstu na Prešernov dan 9. februarja.

Na prazniku špargljev 7. junija so člani dramskega odseka prvič uprizorili veseloigro Podlaga zakonske sreče, ki jo je napisal Jakob Aleševce. Delo je režirala Mira Štrukelj.

S to igro smo nastopili tudi na poletnem kulturnem prazniku v Biljah, 27. junija.

Na pustni torek je naše društvo priredilo družabni večer.

Naš mešani pevski zbor se je tudi letos udeležil Primorske poje in nastopil v Kobaridu 29. marca.

Stalno tržaško gledališče je v velikonočnem času (8.4.) uprizorilo v štandreški cerkvi Mrakov Proces.

Zadajo soboto in nedeljo v maju ter prvo v juniju je nake društvo priredilo Praznik špargljev.

V sobotah je bila na programu plesna zabava, prvo nedeljo je nastopil štandreški mladinski zbor, goriška glasbena skupina Nova misel ter ansambel Galebi z Opčin. Vršil se je tudi slikarski ex-tempore. V nedeljo 7. junija je pri kulturnem programu sodeloval mešani zbor Rupa-Peč. Naša gledališka skupina je za to priliko prvič uprizorila enodejansko Podlaga zakonske sreče.

Zaključna prireditev štandreške glasbene šole je bila v domu »Anton Gregorčič« 18. junija. Nastopili so gojenci, ki so obiskovali tečaje v klavirju, harmoniki in kitari. Nekaj gojencev je nastopilo tudi na skupni prireditvi, ki je bila v Katoliškem domu v Gorici.

V juliju so prišli na Primorsko člani mešanega pevskega zbora Korotan in folklorne skupine Kres iz Clevelanda. Skupno 130 članov. Organizacijo je prevzela Z.S.K.P. Naše društvo in ansambel »L. Hledeta« sta poskrbela za tehnično organizacijo.

V Štandrežu je bila v nedeljo 19. julija slovesna sveta maša, pri kateri je prepeval zbor Korontan. Po maši smo goste pogostili v župnijskem parku. Poklonili smo jim spominsko plaketo.

dalje na 8. strani ■

Retrospektivna razstava Rudolfa Saksida

V goriškem Avditorju je bila v soboto 26. septembra otvoritev retrospektivne razstave našega rojaka Rudolfa Saksida, ki je svojo umetniško pot začel že pred drugo svetovno vojno. Razstava je postavljena v pritličju in prvem nadstropju in prikazuje Saksidova najpomembnejša dela iz skoraj celotnega njegovega ustvarjanja. Ob tej priložnosti je bil izdan tudi ličen dvojezičen katalog, v katerem je tudi spremna beseda likovnega kritika prof. Milka Rennerja. Svečane otvoritve

se je udeležilo veliko število predstavnikov oblasti in ustanov ter občinstva; goriško občinsko upravo je predstavljal podžupan Mario Del Ben, ki je v kratkem govoru poudaril pomen tega domačega goriškega slikarja. S to razstavo se praktično tudi začena letošnja razstavna sezona v prostorih goriškega Avditorja. Saksidova razstava bo odprta do 16. oktobra.

—o—

USPEH KOLESARSKE PRIREDITVE

V tem obdobju je na vrsti že več let kolesarska prireditev med Gorico in Novo Gorico, podobno kot je spomladi »Pohod prijateljstva«; za obe manifestaciji skrbita Telesno kulturna skupnost iz Nove Gorice in organizacija Turismo giovane sociale, ki jima ob tej priložnosti pomagajo tudi nekatere druge goriške organizacije. Preteklo nedeljo so se kolesarji z obeh strani meje znašli pred občinsko palačo v Novi Gorici, od koder so startali in prekosarili dolgo progo po goriških in novogoriških ulicah. Računajo, da se je nedeljske prireditve udeležilo nad 1500 kolesarjev.

Proslava ustanovitve Salonita v Anhovem

Ob koncu preteklega tedna so v Anhovem slovesno proslavili 60. letnico ustanovitve tovarne Salonit, ki je nadvse važen industrijski obrat v novogoriški občini in znan tudi izven njenih meja, daleč v Jugoslaviji in tudi v inozemstvu. Salonit je namreč izredno važna tovarna, kjer se izdelujejo cement, azbestcement in drugi gradbeni materiali. O jubileju je najprej govoril predsednik delavskega sveta

Lenart Barbič, ki je orisal razvoj te velike tovarne in njen pomen za celotno goriško gospodarstvo; zaposluje skoraj 2600 delavcev in strokovnjakov. Predsednik Barbič je omenil med drugim tudi težave pri poslovanju nove cementarne. Častni gost proslave 60-letnice ustanovitve Salonita je bil predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, ki je izrekel visoko priznanje za uspehe anhovske tovarne.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

PROBLEMI SLOVENSKE KNJIGE

Bliža se zimski čas in z njim vred tudi knjižna sezona. V tej zvezi se nam vsiljujejo razne misli, posebno še glede na krizo slovenske knjige tako v matični Sloveniji kot v zamejstvu in med slovenskimi zdomci. Šele nedavno je vzbudila precej odmeva huda kriza založbe Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu, ki je morala sploh ustaviti svoje knjižno izdaje, vsaj začasno. Toda v krizi je tudi marsikake druga slovenska založba. Nekatere so močno skrčile svoje knjižne programe, posebno kar zadeva izvirno slovensko literaturo. Druge se lovijo, kakor vedo in znajo, posebno z izdajanjem takih knjig, o katerih si obetajo, da bodo šle bolj v promet, kot npr. kakšni prevedeni bestsellerji. Še dokaj dobro se držita v tej krizi goriška in celovška Mohorjeva družba. Vendarle pa se zdi, da krizi slovenskih založb oziroma slovenske knjige ni kriva samo draginja, ampak tudi slaba organizacija.

V slovenskih listih vedno spet naletimo na pritožbe, da je prodaja knjig v Sloveniji zelo slabo organizirana, ker je premalo knjigarn. Pravijo, da so celi okrajji, ki nimajo nobene prave knjigarne. Tako mnogo ljudi sploh ne pride do knjige oziroma nima nobene možnosti, da bi jo vzelo v roke ali si jo vsaj od blizu ogledalo, preden se odločijo za nakup. Navadno niti ne vedo, da je izšla taka in taka knjiga. Slovenske založbe bi se morale pobri gati, da bi bolj načrtno in uspešno seznanjale občinstvo z novimi knjigami. Seveda ni lahko reči, kako naj bi se to zgodilo, a z nekoliko iznajdljivosti bi se prav gotovo lahko izpeljalo, če že ne z ustanavljanjem novih knjigarn, pa vsaj z ureditvijo knjižnih oddelkov v velebla-

govnicah. Mnogi bi si z zanimanjem ogledovali knjižne police in prodajne mize, tako stari kot mladi.

Tudi v zamejstvu pogrešamo slovenske knjigarnice npr. na Opčinah, še bolj pa večjo zavzetost nekaterih že obstoječih za prodajo novih slovenskih knjig in seveda tudi revij. V tržaški okolici povsem manjkajo možnosti, da bi si človek kupil kake knjige, čeprav marsikje prodajajo italijanske knjige.

Goriška Mohorjeva družba bi verjetno lahko še razširila mrežo svojih poverjenikov, tako da bi zajela ljudi tudi doma ali na delovnih mestih, pa tudi pred cerkvami, na raznih prireditvah itd. To velja seveda tudi za koroško in celjsko Mohorjevo družbo. Slišati je, da celjska vedno bolj izgublja naročnike. Poleg tega bi morale slovenske založbe, posebno v zamejstvu in v zdomstvu, kar najbolj skrbeti za kvaliteto novih knjižnih izdaj, tako da bi že sama radovednost privlačila naročnike, saj se za zares dobro in zanimivo knjigo marsikdo zanima, ne da bi bilo treba delati za to kako posebno reklamo. Veliko je torej v tem pogledu odvisno tudi od urednikov, ki odločajo o izdaji novih knjig.

Zakaj ne razpišejo naše založbe — in to velja posebno za Mohorjeve družbe — nikdar gnobenega razpisa za kak dober nov roman, zbirko novel ali za kako poljudnoznanstveno knjigo, npr. s področja narodopisja, zgodovine, literarne zgodovine, prirodoznanstva, potopisja itd.? Ne samo, da je treba spodbujati vseh vrst literaturo oziroma avtorje, treba bi bilo skrbeti tudi, da se nudi bralcem kar najboljše izvirna dela. Založbe ne bi smele samo čakati,

kdaj jim bo kak avtor kaj ponudil. Avtorji bi se rajši lotevali pisanja, če bi vedeli, da obstajajo možnosti za objavo ali celo, da bodo nagrajeni, če bodo napisali kako res dobro delo. Posebno vse tri Mohorjeve družbe so vedno v zadregi za kako kvalitetno izvirno pripovedno knjigo, roman ali povest. Zakaj ne bi razpisale nagradnega tekmovanja za nove rokopise? Seveda pa se pri presoji rokopisov ne bi smele držati že davno zastarelih kriterijev, morda še izpred prve svetovne vojne. Morale bi dopustiti pisateljem, da bi bolj svobodno, čeprav vedno z etičnim merilom obravnavali probleme današnjega človeka. Če pa je pisatelj v tem pogledu vezan in oviran, je jasno, da se le s težavo odloči za pisanje za založbo, o kateri ve, da ga bo ozkosrčno cenzurirala. Pri tem se pojavlja vprašanje, o čem je sploh dovoljeno pisati pisatelju, ki računa na to, da bi mu knjigo izdala kaka katoliška založba. Če je danes slovensko pripovedništvo tako slabokrvno, je gotovo tudi zaradi tega občutka utesnenosti, kar se očitno razodeva tudi pri Mohorjevih družbah.

Zeleti bi bilo, da bi se uredniki teh založb kdaj srečali s pisatelji, ki se prištevaajo h krščanskemu svetovnemu nazoru, in da bi se pomenili o teh vprašanjih. Ali pred občinstvom, npr. v Peterlinovi dvorani, ali pa — in to bi bilo morda še boljše — sami med seboj, da bi pogovor bolje stekel.

Tu je seveda potem še vprašanje cene slovenske knjige, vprašanje ki je zelo težko.

Zakaj v Sloveniji...

■ nadaljevanje z 2. strani

Pigmejci v Afriki in določena indijanska plemena na področju Amazonije in njenih pritokov. jih vedno in dosledno pripišejo Langobardom, Gotom, Alemanom, Obrom ali komu drugemu. Gozdni prebivalci so pač živeli samo v kočah iz vejevja ali drogov, za orožje so imeli gorjace (zakaj ne tudi kamenitih sekir in nožev?), oblečeni pa so bili v kože. Pili so iz dlani, kuhali si niso, samo pekli so si na ognju kake kozje krače. Ovce po gozdu seveda niso mogli pasti, kar dokazuje, da so imeli samo koze. Najbrž je tudi izraz kosezi ali kazazi izhajal iz besede koza.

Seveda so to neumnosti. Toda take neumnosti nekateri vneta širijo in objavljajo po Evropi o nas in ne samo tujci. Zadnji čas je bilo odkritih o najstarejši slovenski zgodovini veliko novega. Treba je opozoriti samo na študije, ki jih je objavljala in jih še zdaj objavlja naš list. Marsikaj pa je bilo objavljeno tudi drugje. Toda nekaterih se to sploh ne prime in kar naprej širijo svoje trditve o naših prednikih kot »gozdnih prebivalcih«, kar pa je pravzaprav že napredek, kajti prej so jih imeli za prebivalce močvirij in so skušali s tem razložiti tudi ime Slovencev, češ da pomeni beseda Slov prebivalca močvirij ob počasi tekoči vodi, ki zastaja in povzroča močvirja.

Zlog ven(ec), ki ne spada v tako razlago, pri tem gladko izpuščajo.

Menimo, da bi bil že čas, da bi se arheologi končno odločili in vzeli v poštev, da vsi Slovenci v šestem in sedmem stoletju le niso lazili samo po gozdovih in je kakšen kaj pobrskal tudi po kaki njivi in si postavil kočjo iz travov in ilovice kje na kaki lepi ravnini. Mogoče ga je tudi zamikalo, da bi jedel kruh, kašo in sadje in ne samo jagode in ptičja jajca. Če bi bila sprejeta ta teorija, pa naj se zdi arheologom še tako fantastična, bi se morda le našel kak ostanek iz prvih dveh stoletij po dozdevni naselitvi Slovencev.

V.

Zadnja številka revije Log

Pred seboj imamo zadnjo, dvojno številko revije Log — revije za mednarodno literaturo, ki jo izdajajo na Dunaju in v Celovcu Lev Detela, Peter Kersche in Wolfgang König. Revija je seveda pisana v nemščini, ker je pač namenjena predvsem nemškimi bralcem.

Če odštejemo neokusni okvir v obliki osmrtnice s križem, objavljen na prvi strani, v katerem je natisnjenih »šest aforizmov«, ki se nanašajo na nedavni pisateljski kongres v Avstriji in katerega je podpiral sourednik König, je vsebina prikupna in zanimiva. Peter Kersche objavlja esej »Vrste smeha«, v katerem duhovito kramlja o smehu, pri čemer pa pove tudi kako drugo modro o tem in onem, posebno o človekovi pravici do lastnega mnenja. Antonia Weiss pa objavlja esej z naslovom »V Celovcu v mislih na Ingeborg Bachmann«. Kot znano, je bila nedavno umrla pisateljica Ingeborg Bachmann in nemškem in tudi mednarodnem svetu zelo znana, doma v Celovcu. Esaj je napisan v pristranem tonu in nam v hipu človeško približa slavno pisateljico. Ona in Robert Musil sta najpomembnejša nemško pišoča pisatelja, ki ju je doslej dal Celovec nemški literaturi.

Skoro štiri strani obsega esej Leva Detela, napisan seveda v nemščini, pod naslovom »V znamenju novega časa — Literatura Sloven-

cev danes«. V njem precej obširno govori o Ivanu Cankarju, Srečku Kosovelu, Francetu Balantiču, Stanku Majcenu, Edvardu Kocbeku, Kajetanu Koviču, Lojzetu Kovačiču in raznih drugih. Premalo poudarka pa daje Borisu Pahorju in Alojzu Rebuli, ki ju samo mimogrede omeni, čeprav sta za današnjo slovensko literaturo veliko važnejša kot npr. Kajetan Kovič, Tomaž Salamun, Rudi Seligo, ali Florijan Lipuš, katerim posveča precej več besed. Škoda da ne omeni tudi njune esejistične dejavnosti in njune zavzetosti za svobodo literature in misli v današnji slovenski kulturi.

Detelovemu esaju sledi nekaj prevodov in sicer po ena pesem Stanka Majcena, Franceta Balantiča, Daneta Zajca, Tomaža Šalamuna, Edvarda Kocbeka in Vena Tauferja. Pesmi so dobro izbrane in odlično prevedene. Prevajalci so bili Lev Detela, Hilde Bergner, in Peter Kersche. Ta zadnji jih je prevedel največ.

Objavljen je tudi prevod odlomka iz romana Borisa Pahorja »Parnik trobi nja«. Prevod je od Silvestra Škerla. Poleg tega je objavljena v tej številki še neka pesem Milene Merlak v nemškem prevodu ter dva zapiska Leva Detela. Slovenska literatura je tako obilo in dostojno zastopana v tej številki revije, ki predstavlja še nemške, finske, avstrijske in severnoameriške pesnike.

Sodobno kmetijstvo | **Kletarji, izboljšajte veljavo in zdravje vaših vin!**

Oksidoredukcijski pojavi spremljajo vse razvojne stopnje vina, od predelave grozdja, preko fermentacije, zorenja in staranja vina. Dokazano je, da je kisik pri določeni razvojni stopnji, to je od fermentacije do staranja, nujno potreben. Nasprotno pa je v predfermentativni fazi (od drozganja do fermentacije) in pri stopnji staranja ter skladiščenja vina škodljiv. Da bi obvarovala mošči in vino pred škodljivim delovanjem zračnega kisika, sta dva francoska znanstvenika že leta 1960 izvedla pri mestu Bordeaux prve poskuse s stiskanjem grozdja v atmosferi ogljikovega dvokisa. Njima so sledili drugi in njihovi pozitivni rezultati so utrlj pot uporabi ogljikovega dvokisa kot sredstva za zaščito mošta in vina pred škodljivim delovanjem zračnega kisika. Prva industrijska uporaba dušika za zaščito vina pri skladiščenju v nepopolnih sodih je bila že leta 1964. Sledili so poskusi po vinogradniških območjih vse Francije, nakar je ministrstvo za kmetijstvo odobrilo in priporočilo uporabo tako imenovanih inertnih plinov (ogljikovega dvokisa, argona in dušika) v vinarstvu. Cilj tega ukrepa je, da bi obvarovali vino pred škodljivo oksidacijo in razvojem raznih škodljivcev pri skladiščenju vina.

Uporaba inertnih plinov pa se pozneje ni omejila le na konzerviranje vina v nepopolni vinski posodi, ampak se je zelo razširila, tako da jih uporabljamo pri pre-

delavi grozdja, skladiščenju vina in stekleničenju. Povečano uporabo inertnih plinov v tehnologiji vina pa je narekovala zlasti stroga zahteva mednarodne zdravstvene organizacije po omejitvi žveplovega dvokisa v vinu na skrajni minimum, uvedba velikih vinskih posod, priljubljenost svežih vin pri potrošnikih itd.

Razen tega pripisujejo ogljikovemu dvokisu vse pomembnejšo vlogo tudi pri razvoju drugih lastnosti vina. V primerjavi z rdečim vinom je zrak mnogo bolj škodljiv belemu vinu, kajti zračni kisik škoduje aromi, bukeju in potemni barvo belega vina. Posebno škodljiv je v predfermentativni fazi zaradi številnih sestavin mošta, ki dobro sprejemajo zračni kisik zaradi oksidativno-encimatskega sistema, ki kanalizira številne oksidacijske procese. Zato mošt zelo lahko veže zračni kisik in prav zato je zaščita drozge in mošta pred oksidacijo z uporabo ogljikovega dvokisa še toliko pomembnejša. Mošt je vzpostavljen vplivu zraka vse od drozganja in pecljanja naprej.

Iz drozgalnika in pecljanika odteka drozga v zbiralno posodo, v kateri je izpostavljena zraku po vsej površini. Pri odcejanju bele drozge prihaja do zelo močne oksidacije. Če pri tem upoštevamo veliko kontaktno površino z zrakom in čas trajanja tega postopka, nam postane pojav še razumljivejši.

Podobno se godi tudi pri vodoravnih stiskalnicah, pri stiskanju s povečanim pritiskom, ko posebno zadnji mošt odteka ob največjem pritisku zraka. Veliko izboljšanje pomenijo nove zračne, tlačne in nepredušne zaprte stiskalnice, pri katerih stiskanje poteka pri doslej najnižjem pritisku (0,15 bara). Z ekstrakcijo mošta v atmosferi ogljikovega dvokisa lahko občutno znižamo tudi žveplov dvokis v vinu (za okrog 50%). Za zaščito pri vinifikaciji 1 hl potrebujemo 1 kg. ogljikovega dvokisa. Alkoholna fermentacija je močan vir ogljikovega dvokisa, saj 1 hl mošta sprošča okrog 8,8 kg ogljikovega dvokisa ali 4,5 kubičnih metrov, kar je zelo velika količina, ki jo je mogoče izkoristiti brezplačno.

V posameznih primerih drozge in mošta pri predelavi grozdja sploh niso žveplali, ampak so dodali ustrezno količino žveplovega dvokisa šele ob koncu fermentacije zaradi stabilnega vezanja etanola, ki je ostal po vrenju.

Pri degustaciji so bila namizna vina z ogljikovim dvokisom bolj ocenjena zaradi povečane svežine (zaradi večje količine ogljikovega dvokisa poteka tudi zorenje vina počasneje). Kakovostna vina so imela tudi lepšo in stabilnejšo barvo, bila so bolj sveža, bolj čista, z izrazitejšo aromo in razvitejšim bukenjem. Vrhunska vina so dosegla vidno prednost šele v drugem letu. V Nemčiji so pri rdečih vinih z dodatkom 2 g ogljikovega dvokisa na 1 liter drozge takoj po drozganju občutno zmanjšali porabo žveplovega dvokisa, saj so vina po drugem pretoku vsebovala povprečno samo 50 mg/l skupnega in 25 mg/l prostega žveplovega dvokisa (normalno povprečje vina imajo povprečno 72/5 mg/l skupnega žveplovega dvokisa, torej za 36 odstotkov več). Z. T.

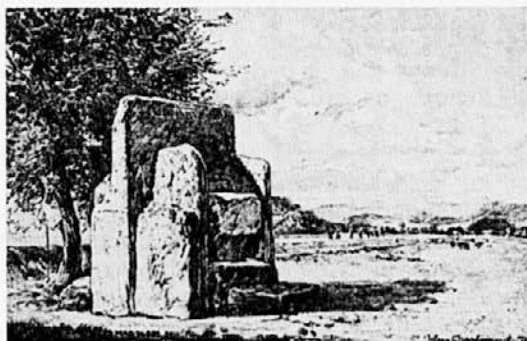
ZGODOVINSKI SIMBOL IN PRAVO SLOVENCEV

Knežji kamen, vojvodski stol...

OOOO 8 OOOOOOOOOOOOOOOOOOOOO J. ŠAVLI OOOO

V neugodnih razmerah, v katerih slovenskega izvedenca ob danih znanstvenih ugotovitvah vedno skrbi, če mu jih bodo priznali tudi tujci in šele za njimi tudi domača javnost, se je vendarle zgodilo, da so prve zapise sploh kakega slovanskega jezika t.j. Brižinske oz. Frisinske spomenike priznali za slovenske. Nasprotovali so njih slovenskemu značaju nekateri nemški pisci, še več pa slovaški. Toda slavistični svet jih danes v prevladujoči meri le priznava za slovenske. Ne nazadnje po odločnih prizadevanjih naših jezikoslovcev, še zlasti F. Grivca.

Gre dejansko za tri zapise, od katerih je najpomembnejši drugi, spovedni nagovor, katerega ocenjuje F. Grivec kot enega najzrelejših srednjeveških spisov vseh narodov. Vse podobne spise presega ta Frisinski spomenik po izvirnem spajanju vzhodnih in zahodnih prvin in v njem se odražajo vodilne misli in slog svetega Cirila in Metoda. Na Cirilovo duhovnost opozarjajo zlasti oblike kot slava božja, zgled svetnikov, pradedne časti in zlasti edinstvena literarna oblika «solzno telo».

Ustoličevanje Koroških vojvod (iz: Die österr. Monarchie im Wort und Bild, Kärnten und Krain, Dunaj 1891)

Preveden v današnjo slovenščino, se ta spomenik glasi:

Ce bi naš ded ne bil grešil, bi v veke mu bilo živeti, ne bi se staral, nikoli bi skrbi ne imel, niti solznega telesa, marveč v veke bi mu bilo živeti.

Ko je bil po zavisti hudičevi izgnan od slave božje, potem so na rod človeški bolečine in tuge prišle in boleznin in po čredanju smrt.

In zopet bratje, spomnimo se, da i sinovi božji imenujemo se. Zatorej opustimo ta mrzka dela, ki so dela satanova: da poganske daritve opravljamo, brata obrekujemo, pa tatvina, pa uboj, pa poltena naslada, pa prisege, ki jih ne držimo, marveč jih prestopamo, pa sovraštvo. Nič ni bolj mrzko kakor ta dela pred božjimi očmi. Morete torej, sinovi, videti in sami razumeti, da so bili sprva ljudje v obličje taki, kakor smo mi, ter so hudičeva dela zasovražili, božja pa vzljubili. Pa zato se jim zdaj v njih cerkvah klanjamo in k njim molimo in njim v čast pijemo in jim zaobljube naše prinašamo za blagor teles naših in duš naših.

Taki pa moremo tudi mi še biti, če začnemo ista dela delati, katera so oni delali. Oni so namreč lačnega nasičevali, žejnega napajali, bosega obuvali, nagega odevali, bolnega v božjem imenu obiskovali, zmrzlega ogrevali, tujca pod krove svoje sprejemali, v temnicah in v železnih verigah vklenjene obiskovali in jih v imenu božjem tolažili. Tako, sinovi, je tudi nam moliti k istemu vrhnjemu Očetu Gospodu, da nas tam naseli v cesarstvu svojem, ki je pripravljeno od začetka do konca izvoljenecem božjim.

In smo, bratje, poklicani in prisiljeni, pred čigar obličjem se z ničimer ne moremo skriti in nikakor ubežati, marveč nam je stati pred stolom božjim z zopernikom našim, z zlodejem starim in se mora vsak pred božjimi očmi s svojimi usti

Današnja Poljska in njeno prebivalstvo

Kdor je bil kdaj na Poljskem, se mu je za vedno vtisnila v spomin ravna ali rahlo valovita pokrajina s črno črto borovih gozdov v ozadju, vmes pa bele lise brez. Po cesti pelje nizek voz s konjsko vprego, na vozu pa sedi kmet z bičem v roki. Tako se pelje na polje, na trg, v mesto in na romanje. Zada, na vozu sedijo žena in otroci. Vasi ni videti od daleč, tako so skrite v gubah pokrajine in za črto gozdov. Toda obzorja trgajo včasih tovarniški dimniki, iz katerih se vali črni dim. Poljska ima mnogo premoga. Mimo vozov s konji drvi zdaj že kar številni tovarnjaki, toda poljski kmet se še vedno vozi s konjem. Poljaki imajo radi konje. Poljska konjenica je slovela v nekdanjih časih, v časih poljskega kraljestva kot najboljša v Evropi.

Poljski narod je na glasu po nacionalni zavesti in hrabrosti. To je bilo tisto, kar je napravilo iz Poljakov močno nacionalno enoto in ji dajalo odporno silo, tudi kadar je bila poljska država slaba. Poljski narod je ponosen na svojo zgodovino, na svojo državo, ki jo je moral braniti mnogokrat z orožjem v roki, in na svojo kulturo. Ta kultura je bila vedno prežeta z močnim religioznim čutom, ki je bil tem trdnější in tem bolj zakoreninjen, ker so Poljaki zagodeni med narode protestantske in pravoslavne vere. V teku zgodovinskega razvoja se je katolištvo v zavesti poljskega ljudstva spojilo s poljsko narodno zavestjo. Kdor je bil katoličan, je bil Poljak in obratno. Pravoslavni so bili Rusi ali Ukrajinci, protestanti pa Nemci. Iz-

jem skoraj ni bilo. In tako je v bistvu še danes. To ne pomeni, da so Poljaki boljši katoličani kakor katoliški verniki drugih narodov. Toda pri Poljaki je to del narodne in zgodovinske zavesti. V tem pogledu so jim podobni le še Hrvati.

Danes obsega Poljska 312.683 kvadratnih kilometrov in šteje kakih 36 milijonov prebivalcev. Rodnost je še vedno sorazmerno visoka v primerjavi s sosednimi narodi. Znaša namreč 19 na tisoč prebivalcev letno. Pri veliki večini evropskih narodov pa je zdrknila rodnost, kot znano, že pod 16 na tisoč in celo na 12 ali 10 na tisoč in še manj. Ravno to pa povzroča na Poljskem nekaj problemov in je eden izmed vzrokov, da narodni dohodek le počasi narašča. Novim generacijam bi bilo namreč treba preskrbeti nove šole, da ne govorimo o vrtcih, potrebne so nove bolnišnice in porodnišnice, več dela, več kruha in drugih življenjskih potrebščin.

Poljaki so priden narod in tudi nimajo prevelikih zahtev, toda ker gospodarska rast nikakor ne dohaja niti demografske rasti niti gospodarskega in življenjskega standarda razvitejše Evrope, je nastopila kriza, ki se je izcimila v protest ljudskih mas, v protest, ki mu je dala zdaj smer in ga kanalizira neodvisna sindikalna organizacija Solidarnost. Ta organizacija ima nacionalni in zato tudi katoliški značaj kakor ogromna večina poljskega ljudstva. Katolicizem Solidarnosti je, kot rečeno, del poljske narodne zavesti, in s tem si je tudi razlagati, da poljska komunistična partija nikoli ni tako

ostro nastopala proti katoliški Cerkvi na Poljskem, kot so nastopale komunistične partije v nekaterih drugih državah na vzhodu.

Vse to igra tudi danes vlogo v dogajanju na Poljskem. In ravno v tem je tudi upanje, da bo na obeh straneh prej ali slej zmagal patriotski čut, ki bo omogočil pomirjenje in začetek novega razvoja v večji svobodi k resnični blaginji in narodni neodvisnosti, brez kakih revolucionarnih prevratov in prelivanja krvi.

—o—

OBCNI ZBOR PROSVETNEGA DRUŠTVA »ŠTANDREŽ«

■ nadaljevanje s 6. strani

Popoldne istega dne sta skupini nastopili v Katoliškem domu. Naše društvo je skrbelo za jedajo in pijačo na prostem ob dvorani.

Na občnem zboru je bil izvoljen odbor, ki ga sestavljajo: Brajnik Marko, Breščak Marjan, Krpan Lucijan, Leban Marinka, Marušič Pavel, Mučič Jordan, Mučič Marjo, Pavio Lucijan, Paulin Damjan, Selva Viktor, Šuligoj Rudi, Tabaj Božidar in 'nidarčič Silvana.

—o—

ZDA IN SOVJETSKI DISIDENTI

Ameriški predstavniški dom je odobril resolucijo, ki zahteva, naj sovjetske oblasti izpustijo iz zapora tri državljane, med njimi Anatolija Šaranskega. Resolucija hkrati poziva predsednika Reagana, naj se osebno zanima pri Sovjetih o zdravstvenem stanju Anatolija Šaranskega in dveh Ukrajincev, ki sta bila obsojena na sedem let prisilnega dela.

in s svojo besedo spovedovati, kar je na tem svetu kdo storil, bodisi dobro, bodisi zlo. Da na oni dan, sinovi, mislite, ko ni kam ubežati, temveč je pred božjimi očmi stati in to pravdo imeti, ki sem jo povedal.

Naš Gospod, sveti Kristus, ki je zdravnik teles naših in rešenik duš naših, pa je naposled poslednje zdravljenje postavil in pokazal, s čim se moremo onemu (zlodeju) odpovedati in se ga oteti.

Predniki naši so bridko trpeli, kajti tepli so jih s šibami in jih k ognju pritiskali (prin'z'še ogni pečahu) in pekli in z meči sekali in po lesu (natezalnici) obe-

žali (po lesu vešahu) in jih z železnimi ključi raztrgavali. Mi pa zdaj moremo z našo pravo vero in pravo spovedjo isto storiti, kar so oni z onim velikim trpljenjem storili.

Zatorej pa, sinovi, božje služabnike pokličite ter jim grehe svoje naštejte in se jim spovejte svojih grehov. (39)

Izreden primer iz krščanske duhovnosti ter književnosti, kot ga predstavlja ta govor, je izoblikovala Cirilova književna šola. Močno mu je podoben govor Klimenta Ohridskega, ki tudi izhaja iz omenjene šole. Oba skupaj sestavljata celoto in spada, kot omenjeno, med edinstvene primere krščanske književnosti. (40)

Obenem pa je drugi Frizinški spomenik tudi dokument kulturne povezanosti med Karantanijo in Sp. Panonijo. Ta povezanost se kaže tudi iz omemb v zgodovinskih virih (Conversio). Leta 880 se Sp. Panonija še vedno prišteva h Karantaniji in 888 se obe deželi imenujeta skupno celo »Karantansko kraljestvo«. (41)

Karantanska kultura — Eden glavnih argumentov protislovanske in še posebej protislovenske propagande pri naših sosedih je nižja kulturna raven našega naroda, v primeri z njihovo meščansko in »zgodovinsko«. Pri tem se propagandisti takšnih idej navadno sklicujejo na »dvatisočletno« rimsko kulturo, na benečanske, florentinske umetniške zaklade, na umetniško obrt nemških srednjeveških mest ipd.

Mengeš: Vlit luničast uhan z vložnim emajlom in upodobitvijo panterja (10. stol.) (iz: V. Šribar - V. Stare, Karantansko-ketlaški kulturni krog - katalog)

Toda kritična preverba zgodovine dokazuje, da ta umetnost ni bila ustvarjena v imenu neke nacionalne Nemčije ali Italije ali Francije ali kake druge države, temveč v ponos raznih svobodnih mest ali mestnih republik. Postala je »nacionalna« šele pred sto leti, ko so se oblikovale nacionalne države in bo mogoče v nekaj letih samo še evropska, če pride do združitve Evrope.

(Dalje)

(39) F. Grivec, Sv. Ciril in Metod, Celje 1963, str. 188

(40) F. Grivec, itm. str. 190-93

(41) B. Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda, Ljubljana 1965, str. 73

Vojvodski stol na Gosposvetem polju (iz: Die österr. Monarchie im Wort und Bild, Kärnten und Krain, Dunaj 1891)